

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja pošto prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 4.50

Pol leta „ 2.30

Četrt leta „ 1.20

„Smetovalec“ za naročnike Soče Vse l. f. 2.—Pol leta f. 1. Za nenaročnike: Vse leto f. 3.— Pol leta f. 1.60

Pri oznanilih in ravno tako pri „poslanicah“ se plačuje za navadno tristopno vrsto:

8 kr., če se tiska 1 krat

7 „ „ „ 2 krat

6 „ „ „ 3 krat

Za večje črke po prostoru.

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 10 soldov v Gorici pri Paternoliju; v Trstu v tobakarnicah „Via del Belvedere 179 in „Via della caserma 60“

Naročnina in dopisi naj se blagovoljno pošiljajo pod naslovom: Viktor Dolence v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremožnim se naročnina zniža, ako se oglase pri uredništvu.

Glasilo slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Federalizem.

IV.

V severni Ameriki je do sedaj naj boljša ljudovladna federalna ustava, ona je druga, ki so si jo te države leta 1788 dale po odpadu od svoje Angleške matere. O zgodovini te junaske vojne hočemo omeniti le to, da je leta 1776 trinajst držav v kongresu v skupnem državnem zboru, proglasilo svojo svobodo in neodvisnost od Velike Britanije. Precej potem je bilo treba novo ustavo izdelati, ali dolga je bila 13. državam zlasti zaradi tega: ali se ima kongresu, to je zastopu v središču, dovoliti pravica, da sme tudi ob času miru imeti stalno skupno vojsko ali ne; potem, ali ima poprejšna posestva Angleške krone obdržati vsaka država zase, ali pa ima vsaka jih odstopiti vadoži in centralni oblasti. Glavna skupna veliko navarnost se je vendar le opozicija vdala, in 2. marca 1781 je kongres veselo proglasil prejem zavezne ustave, articles of confederation and perpetual union, obsegajoče 13. člankov, katerih glavne odločbe so te: 18 poprejšnih kolonij ali naselbin se je stopilo za skupne brambe in varnost v stalno zavezo z imenom: zedinjene države Amerike, (The United States of America) tako pa, da ima vsaka država ohraniti svojo polno državno oblast pa neodvisnost in sploh vse pravice, ki jih njim ustava izrekoma podelila kongresu. Pravice, katerih so se države v prid skupne zaveze odpovedale so: Zavezale so se da ne bodo niti s tujimi državami niti med seboj sklepale pogodb brez dovolitve kongresa ali skupne centralne oblasti; da bodo ob času miru le toliko vojske po morji in na suhem imele, kolikor bo kongres odločeval za brambo trdnjav in varnosti sploh; da ne smejo bojev napovedati brez dovolitve zavezne oblasti. Samo kongres je dobil pravico, vojne napovedovati in mir sklepati; pošiljati poslanca tujim državam, pogodbe z njimi sklepati; pošte vstavljati, tehtnovanje in denarno zadevo v redovati, ne pa sam denarja kovati; tudi ukaze proglaševati za vojsko po morji in na suhem; više oficirje za brodarstvo imenovati; vojaške brodeve napravljati; ukaze proglaševati, da skliče in oboroži vojsko na suhem vsaka pozamezna država; davke za skupne potrebe vsaki dr-

žavi v primeri njih posestev nalagati, in po nji iztirjavati, dolgove narejati v imenu zaveze.

Oblastnija za izvrševanje teh pravic in dolžnosti je bil kongres kot zavezni zbor, v katerega je pa imela pošiljati vsaka država ne manj ko 2 in ne več ko 7 poslancev, ki so bili na instrukcijo vezani. Vsaka država je imela samo en glas, smela je poslance premijavati, morala jih je pa sama vzdrževati, v 6. letih nij smel nihče več ko 3 leta poslanikovati. Kongres si je volil sam svojega predsednika izmed sebe, pa noben poslanec nij smel predsednikovati več ko eno leto v 3. letih. Kongres se je smel za čas 6 mesecev sam razpustiti, moral je pa za ta čas imenovati in pooblastiti odbor 13 poslancev, za vsako državo enega, kateri so tekoča opravila oskrbovali. Za navadne predloge je bila zadosti nadpolovična večina glasov, za važnejše pa večina saj 9. držav.

Da je ta ustava jako pomanjkljiva bila, vsak vidi, zadostavala je le prvim potrebam, dokler je namreč velika nevarnost zunaj pretela, in so duhovi navdušeni bili. Kmalu so se v praktičnem življenju pokazavale njene napake in Amerikanci so jih brez ovinikov odkrivali zahtevaje pomoč, posebno so v časopisu „Federalist“ stvar vsestransko pojasnavali.

Naj večja napaka je bila ta, da nijso dali zavezni centralni oblasti dotičnih potrebnih moči, da bi bila mogla izvrševati svoje ukaze in naredbe. Kongres nij imel sredstev, da bil mogel prisilavati n. p. nepokorne države. Vsaka država je tedaj po svoji dobri ali slabi volji izvrševala skupne postavbe in vkaze. Zgodovina bi jih bila vendar le lahko podučila, da je v starodavnosti celó v prav rahli zavezi grških neodvisnih ljudovlad sodnija Amfiktionov imela saj neko izvrševalno pravico. Ko nijste državici Lakedemon in Tokis nekaj hoteli priti pred to sodnijo, bilo so vse druge pripravljene izvršiti sodbo Amfiktionov vsled dotičnega vkaža.

Drugi zgled so imeli v nekdanjem Nemškem carstvu, pa nijso ga posnemali. Tam je smel državni zbor posamezne države eksekvirati (in den Reichsbann thun), in vsled tega njih premoženje jim vzeti.

Zdi se, da so Amerikanci bolj posnemali ustave Niskozemeljske zaveze; toda zgodovina teh držav je dokazala, kako nezmisljiva je bila skupna vladavina. Skupni zbor ni

mogel tam brez dovolitve vseh držav niti vojne napovedati, niti miru skleniti; nij smel ne pogodb sklepati, ne denarjev po svojih uradnikih iztirjevati. Nasledek tega je bil, da so posebne najne okolnosti zavezne glavarja večkrat prisililo, da si je prisvojil kako oblast katera mu nij po konstituciji pripadala, in nij gledal na to, ali je bil kak predlog soglasno sprejet ali ne, tako v letih 1648, 1657, 1661. To je kaj nevarno, ker prav to daje povod, ustavo prestopati, in krivo rabiti svojo oblast.

Da se pa nijso ognili Amerikanci teh napetosti, bilo je prav naravno, pravi Story v svoji veliki razpravi. Te države so mnogo časa se obojevale z britansko krono, to je rodilo v njih sumljivost in veselje neodvisnosti, nasprotavale so in nijso trpele, da bi se jim polna državna oblast bila le malo omejila in skrajšala. One so hotele uživati polno svobodo, ter so se bale celó lastnega kongresa zlasti, ker je leta 1776 za dobo 6 mesecev diktaturo proglasil, to je, zaupal je generalu Washington-u neomejeno državno oblast, ob času naj večje sile.

Druga pomanjkljivost je bila ta, da nij ustava odločila, kako se ima postopati, če nastanejo notranje ustaje, ali ako bi kedorkoli se hotel polastiti naj više državne oblasti.

Vstanovili so sicer neko sodnijo 39 mož, pa le za privatne prepire med državami. Ta sodnija je pošiljala svoje sodbe kongresu, ki jih je obveljal, on pa nij imel postavne moči, da bi bil izvršil sodbo se silo, če bi se ne bila z lepa vdala kaka država.

Zopet druga napetost je bila ta, da je imela kakor v Švajci naj manjša država toliko pravice, kakor naj večja, to je, vsaka le en glas.

Tedaj je bilo mogoče, da je večina majhnih držav, ki so imele vse skupaj manjšino vseh državljanov, zmogala v zboru veliko večino vsega prebivalstva, ki je bivala v sicer velikih državah, katerih je pa bilo malo.

Tako je imel ob tistem času v Švajci Kanton Uri le 13.000 duš in prav toliko pravice v zboru, kakor Kanton Bern s 300.000 dušami. Če se jih je tedaj 12 majhnih Kantonov zedinilo, premoglo so vse druge velike, ali 453.000 je premoglo 1.332.000!

Prav tako je bilo v Ameriki, 1/3 del ljudstva je

LISTEK.

Razmére

med Slovenci in Langobardi

VIII

Slovencev gotovo nij bilo 5000 na Forojulsko pristo, to je za tisti čas veliko preveč. Da jih nij moglo biti, kaže že to, ka se neso prav naprej upali, nego so se dvakrat ustavili. Tudi bi se Vectari ne bil postopil, če je bil še bolj prederzen človek le s petindvajsetim možmi sovražniku nasproti iti.

Zgodovinsko jedro vsega tega bode torej, da je Vectari nenadoma nad Slovence prišel, ki so bili po Nediži na Forojulsko priderli in je tako z manjšo močjo prepadil.

Vectari je skoro potem umrl. Njegov naslednik je bil Landari (Landheri) in tega Roduald (P. D. V. 24).

Ko je bil nekaj Roduald iz Cedada odšel pride Ansfid iz grada Recinia (Reunia) in se polasti brez kraljevega dovoljenja vojvodstva (693 po Vivianiju). Roduald to slišavši zbeži v Istro in od tod čez morje v Ravenno in Pavijo h kralju. Ansfid pa nij bil le z vojvodstvom zadovoljen, nego sperl se je celo zoper kralja. Toda pri Veroni ga vlove in pred kralja pripeljo, ki ga oslepi in v pregnanstvo pošlje. Vojvodstvo forojulsko pa je vladal po tem kot namestnik Rodualdov brat Ado skozi leto in sedem mesecev (P. D. VI. 4.-3).

Po Adovej smrti je bil Ferdulf za forojulskega vojvoda izvoljen (krog l. 700, po Linhartu 705). Bil je to prevzetan človek. Njegovo hrepenenje po zmagi nad Slovenci uzočilo je njemu samemu in Forojulcem veli-

ko škode. Za njegovega časa napa-lejo Slovenci langobarske pastirje in čede, ki so so blizo njih pasle, ter je odpeljé domov. Langobarski župan (sculdahis-Sculd theiss) onega okrožja, plemenit mož, jo vdere za Slovence, toda nij je mogel doiti. Ko se je nazaj vernil srečal ga je Ferdulf in ga prašal, kaj se je z onimi roparji zgodilo. Župan mu pove, da so zbežali. Na to ga začne vojvoda zasramovati: „Kako bi ti mogel kaj hrabrega izvesti, ki se po argi (arga-bojezljiv) Argait imenuješ.“ To moža razjezi, da vojvodi reče: „Bog daj, da ne bi se prej ločila iz živjenja, nego se skaže, kedo izmed naju je bolj bojazljiv.“

Ta prigodba nam kaže, da je med Slovenci in Langobardi na meji večni prepir trajal. Morda so že takrat Langobardi svoje čede na Slovensko stran gonili, kakor najdemo pozneje po naših gorah obilo laških pastirjev s svojimi čedami. Ti so prvi začeli planine zidati in Slovence sirarstva učiti. Celó na Černi persti in dalje na bohinjski strani so imeli Lahi v Patrijarškej dobi svoje planine. Da je bil začetek naših planin italjansk, kažejo nam že imena najstarejših planin po Tolminkem in Buškem (n. pr. Kašina od ital. cascina pristava, planina, sirarija, pašnik). Oglejski patrijarhi so dobivali desetino od teh planin, nekatere pa so bile njih prava lastina. Tako se imenuje Kern (v listinah Chren ali Cren) že l. 1338 izrečeno kot patrijarhova lastina.

Da bi Ferdulf Argaitu svojo hrabrost pokazal kupi nekatere Slovence, da so vojake pregovorili, slovensko vojsko na Forojulsko poslati. To se je v veliko nesrečo Forojulcem tudi zgodilo. Slovenci pideró hitro z veliko močjo in postavijo svoje ležišče na stermem hribu, do katerega se je dalo le s težavo priti. Ferdulf je obšel hrib, da bi mogel Slovence od bolj gložne strani

napasti. Argait opomni Ferdulfa njegovega psovanja in mu reče: „Jeza božja naj se razlije nad onim izmed naju dveh, ki zadnji Slovence napade.“ Stemi besedami obrne konja in začne po stermin, jako težavni poti na hrib proti Slovincem jezdit. Ferdulf se je sramoval, da je iskal toliko priložnega potu in odjezdi za Argaitom po stermini. Tudi vojska mu sledi, čeravno ne z veseljem. Slovenci to zapazivši začno na Langobarde kameenje valiti in ko so ti vendar še bliže prišli, napadli so je s sekirami in orožjem, ter skoro vse pokončali. Tako jim je bolj ugodnost kraja, nego lastna moč k zmagi pripomogla. Vse forojulsko plemstvo je bilo uničeno, tudi Ferdulf in Argait sta padla. Tako lepa vojska, ki je tukaj poginila, bila bi lahko pod pametnejim vodstvom tisoče sovražnikov premagala. Samo Langobard Munichis, katerega sin Peter je bil pozneje za forojulskega vojvodo izvoljen, se je takrat po svoji hrabrosti odlikoval. Ko je bil raz konja veržen in mu je hitro en Slovenec roke zvezal, izvil mu je še sè zavezanimi rokama sulizo iz desnice, ter ga z njo prebodel. Potem se je zvezan zatakal po hribu navzdol in je tako srečno ubežal (P. D. VI. 24).

Ferdulfov naslednik je bil Corvulus, in ko tega kralj zaradi razžalenja odstavi, pride na njegovo mesto Pemmo, pameten mož, ki je za deželo jako skerbel (P. D. VI. 25, Muratori 25 in 26).

Pemmo je odgojeval zraven svojih tudi sinove drugih plemičev na dvoru. Hotel si je iz njih krepke vojake narediti. Ko se mu je bilo že nekoliko posrečilo, pride mu novica, da so se Slovenci v veliki množini pri Laurini (Laurini) prikazali (po Linhartu l. 718, beržkone pa pozneje krog l. 725). Z onimi mladenčji napa-

*) Nasledek te zmag je bil, da si Langobardi gotovo neso več tako precej upali pašinske pravice Slovencev žaliti.

zmagal 213 državljani, če so se majhne države porazumele.

Nar bolj razvidna pomanjkljivost je pa bila, da nij imela centralna vlada poti in moči, da bi si bila priskrbela denarja za toliko potreb. Ona je le vsako leto ustanovila, kolikor potrebuje, in je potem odločila, koliko ima vsaka država plačati. To po dalkih iztirjavati, bilo je izrekoma državam prihranjeno, tedaj je bilo plačilo in posebno je bil čas plačila negotov. Celó v trgovini je nastala velika zmešnjava. Vsaka država je za se in le za se skrbela; zato je imela vsaka svoje zadevne postave, vredbe, in naprave. To in različnost interesov pa še druge malosti so bile izvirek vednih prepiróv, vzajemnega sumničavanja, celó črtenja. Vse to je pa rodilo tako nemarnost za zavezne zadeve, da so države komaj skrbale za primerno zastopstvo v Kongresu. Nasledki so bili se ve da žalostni in „Federalist“ piše:

Trdití se mora po vsi pravici, da so zedinjene države v Ameriki skoro propale. Vse smo v malo letih skušali, kar zamore razžaliti ponos katerega koli naroda, in ga mora pred svetom osramotiti. Sprejetih dolžnosti ne izpolnavamo, zadolžili smo se pri tujcih in domačinih, da smo se osvobodili; pa storilo se nij nič, da bi te dolgove, več ko 42 milijonov dolarjev, poplačali, ker noče ena sama država „Nev York“ odobriti dotičnega načrta. Tuja vlada (Britanska) je nekaj mest in nekaj zemlje posedla, ker je nočemo odškodovati, kar smo obljubili, in vse to se godi našemu pravu, našej koristi in pogodbam vkljub, mi pa nemoremo nič storiti, ker nimamo ne denarja, ne vojske, ne vlade. Washington sam je 1785 rekel: Zaveza se mi zdi le senca brez telesa, in državni kongres neslana skupščina, ukazi kateri se le malo v ozir jemljejo.“

Po vsem tem je pretila nevarnost, ali da zaveza raspade, ali pa da kaka absolutna vlada nastane.

Skušnja je tedaj do čistega dokazala, da so Amerikanci z prva zabredli ter premišljevali in pogovarjali so se dovolj, kako bi se dalo pomagati. Država „Virginija“ je prva pot pokazala; njen postavodajni zbor je leta 1785 predložil, naj vse države poslance v posebni zbor pošljejo, da bi trgovstvo z zunanji državami vredili. Poslance so poslale le 4 države, New-Jork, Nev Jersej, Pensilvania in Delavare, seveda zraven tudi Virginija. Mesca septembra 1786 se snidejo, toda kmali se prepričajo, da tudi za trgovstvo ne morejo sami nič zdatnega storiti, da imajo premalo instrukcij, da je sploh prenapredba cele ustave prepotrebna; zatorej sklenejo adresu na kongres in vse države s prošnjo, naj drugi pondeljek mesca maja 1787 vse pošljejo v Filadelfijo posebnih komisarjev, da primerno prenapredijo zavezno listino in da potem pošljejo načrt v potrdbo kongresu, ki je predlog ta odobril, ta pa pozameznim državam. To se zgodi, vse so poslale komisarje razun ene le država Rhode Island nij bila zastopana pri posvetovanjih, vse druge, 12 držav, izvolijo Washingtona za predsednika. V tem zboru je bilo mnogo prvih talentov, značajnih mož, in vodile so jih previdnost, domoljubje pa pravičnost. Seje so bile jako, burne pa t a j n e, vendar zmagajo pravičnost in potrebe, in 17. septembra 1787 sklenejo soglasno načrt nove zaveze ki ga oddajo kongresu. V nagibih pravijo: Nij mogoče bilo, da bi bili vsaki državi pustili vse pravice neodvisnih držav, zraven pa ustanovili skupno vlado, ki bi zares skrbela za blagor in varnost vseh. Kakor se mora vsak človek, ki stopi v kako društvo, deloma svoje svobode odpovedati, da toliko bolj zavarje ostali del svobode; prav tako vsaka država, ki hoče stopiti z drugimi v zavezo.

de Pemmo tretjkrat in jih veliko pomori. Od Langobardov pa je padel sam starček Siguald. Že dvakrat poprej se je bil nad Slovenci zmaščeval, a tudi v tretje se nij dal zadržati. Vojvodi in Langobardom, ki so ga pregovarjali, naj doma ostane je odgovoril: „Ker sem smert svojih dveh sinov (padla sta bila v onem poboju pod Ferdulfom), že zadosti maščeval, hočem sedaj rad umreti, če že mora tako biti.“ Ker se je Pemmo bal, da bi še koga svojih izgubil, sklenil je na bojišči se Slovenci mir. Od onega časa so se Slovenci zmerom bolj bali pred forojulskim orožjem (P. D. VI. 44-55).

To Pavlovo poročilo je zopet enostransko. Čeravno so bili Slovenci slabše oboroženi, vendar so svojo hrabrost že v drugih bojih zadosti skazali. Da bi bil pri teh napredih le en sam Langobard padel, je nemogoče. Ali pa so bili ti trikratni napadi le majhne prakse s posameznimi bolj oddaljenimi Slovenci? Vsakako Slovenci še neso bili oslabeji, ker neso bežali, nego so poprej mir sklenili. Tudi Dimitz (o. c. pg. 106) poudarja, da je morala hrabrost Slovencev Pemmonu imponirati, ker se je požuril z njimi mir skleniti.*)

Kraj te bitve stavi večina pisateljev v Istró, kjer je mesto Locrana (Linhart, o. c. pg. 151; Dimitz l. c.). A Istra je bila bizantinska in Langobardi jo ne le neso pred Slovenci branili, nego bi jo bili radi še sami napadli. Pravo je torej Vivianijevo razlaganje (o. c. pg. 118), da je Lauriana ali Laurina sedanja vas Lavariano, 11 kilom. južno od Vidma in 35 kilom. od vzhodnega brega rečice Cormora. Lavariano leži torej v oni sedaj polasčeni slovenski naselbini in to kaže, da so Slovenci, s katerimi se je Pemmo bojeval, iz Goriškega mimo Kormina v Italijo udarili.

*) Primeri: Trdina, Zgodovina slov. naroda, pg. 34-35.

Koliko pa da mora odstopiti v ta namen, odločijo le ga, posebne okolnosti in namen zaveze. Zmerom je težavno natanjčno ločiti, koliko je imajo ohraniti posamezni deli, ker je treba gledati na različne potrebe, navade, interese teh delov.

Kongres odobri novi načrt, toda v posameznih državah zbudi veliko hudoga prepira; vendar se konečno 11 držav vda, in 13. septembra 1788 proglasi kongres novo ustavo, katero hvalijo kot izvrstno delo.

(Dalje prihodnjič.)

Uradni popravek

Konečni stavek dopisa iz Tmina v 8. številu lista Soča od 25. febr. t. l. se s tem popravlja, da županstvo, odstopilši vsled ukaza okr. glavarstva od svojega sklepa zavoljo pokončanja vsih psov v Tminu, za Tminom in v Dolfeh, oklicalo je dotično, od c. k. okr. glavarstva po dogovoru z županom in c. okr. zdravnikom dano oznanilo od 20. februarja t. l., katero določuje potrebne pa postavne previdnosti v ti važni zadevi.

C. k. okrajno glavarstvo v Tminu dne 2. marca 1875.

Dopisi.

V Gorici 14. aprila 1875. (Izv. dop.) Naš deželni zbor je sicer formalno odprt; a deželni poslanci so doma in nimajo še prav nič opraviti; deželni odbor je bil menda z drugim delom „preobložen“, zatorej še le zdaj pripravlja gradivo za posvetovanje. — Vlada menda tudi ne boče dosti nadlegovala z delom naših deželnih poslancev; k večeri če pošlje kako postavo o novi meri in tako bodo naši poslanci letos reševali skoro samo perijodične reči, kakor račune i. t. d. in če bodo k večerem še kaj sklepali o razdelitvi občinskih zemljišč. — Da je to prašanje velike važnosti, se samo po sebi razume; kajti mnoge srenje se pripravajo zaradi načina te razdelitve in s tem škodujejo mnogo lastnim interesom. — Naj bi torej dež. zbor vendar enkrat tem preprirom v okom prišel s postavo, ki se ozira na različnost zdaj menda že poznanih razmer v deželi, — kakor je bila nasvetovana v zadnji številki „Kinetovalca“. — Vsak dober narodni gospodar mora spoznati nujnost razdelitve, ker poprej se ta dovrši, poprej se bo spremenilo mnogo in mnogo nerodovitnega, zapuščenega zemljišča v plodno zemljo, to je v aktiven kapital, ki bo prišel deželi na veliko korist. — Torej gospodje poslanci ne odlagajte tako nujnega dela. — V prospeh kmetijstva je tudi želeli, da naši poslanci podrežajo vlado, da precej začne z izpeljavo lanske leto sklenene postave o zemljiških knjigah; tudi ta reč je nujna in vsaka zamuda škoduje naši deželi neizmerno. — Politično društvo Soča je odposlalo že enako prošnjo ministerstvu; a ministerstvo se premalo brigajo za ljudske izjave; morda bo koristla v tem obziru energična interpelacija poslancev, kateri naj vladi povedo, da je treba skrbeti in v prvi vrsti skrbeti za davkoplačevalca. — Še marsikaj imamo na srcu, pa omeniti hočemo le še dve za nas Slovence vevajnih zadev. — Prva je ona že po razpravah v društvu in listu „Soča“ mnogo poznana postava o porotnih sodnijah. — Mi smo s to postavo zgubili vsako narodno pravico pred sodnijo. Slovence mora se zadovoljiti z italijansko sodnijo. Nij li to žalostno za vsacega rodoljuba? Kaj je ta ubogi slovenski rod zakrivil,

Z dovoljenjem prešnjih vojvod je bil škof Fidentij, svoj sedež že delj časa iz mesta Julia (Zuglio) v Forojulj prenesel (l. 707). Czörnig (o. c. I. pg. 205) misli, da so ga v Juliji Slovenci preveč nadlegovali. To je težko verovati, saj se nikjer ne bere, da bi bili Slovenci do tje gori segali. Resnica boče beržkone, da je škofa Fidentija bolj dopadlo blizu vojvodskega dvora, nego v pozabljenem pogorskem kraju živeti. To misel so morali tudi forojulski vojvode podpirati, ker so s tem svojemu dvoru novo svitlovo pridobili.

Njegov naslednik je bil Amator (707). Patrijarhu Calixtu nij hotelo dopasti, da je njegov škof na vojvodinem dvoru prebival, med temko je moral sam na deželi v Korminu stanovati. Prepodil je torej Amatorja in se sam v njegovo hišo ustanovil. Pemmo ga da zaradi tega zapreti in skoro bi mu bil celo življenje vzel. Ko to kralj Luitprand zve se raserdi, odstavi Pemmona in izroči vojvodstvo njegovemu sinu Ratchisu (738). Pemmo je hotel k Slovincem zbežati in si zopet vojvodstvo pridobiti, pa Ratchis mu sprosi kraljevo milost. Toda kralj ga vendar da zapreti z vsemi njegovimi pomagači (P. D. VI. 50-51). Kakor Pemmona hotel je Luitprand tudi beneventskega in spoletskega vojvodo pokoriti in je zopet svoje oblasti podvreči, a s tema dvema je imel več opraviti.

Pemmonova nesreča je Slovence, ki so do sedaj Langobardom davke plačevali (P. D. IV. 39), oserčila, da so vstavili to plačevanje. Ankerskofen (o. c. II. pg. 55) ima prav, če misli, da se Slovenci neso oprostili tega davka z orožjem, nego s tem, da so znali v svoj prid obrniti čudne razmere, ki so bile takrat na Forojulskem nastale.

(Dalje prih.)

da ga vse tepe, da je mej drugimi narodi sluga, da mu še take postave, ki so vtemeljene v svobodi, kovajo veriga sužnosti? — Naše ljudstvo se sramuje in se mora sramovati te žalostne prikazni; vsacega Slovence srce boli, ko vidi in sliši, da Slovence sodijo tuji porotniki in da se obravnave vodijo v tujem, njemu nerazumljivem jeziku. Porotniki sami, italijanski in slovenski so spoznali to krivico in se s prošnjami obrnili do ministerstva. — A kakor se sliši, vse te prošnje ne bodo imele uspeha. — Narod se torej zaupno ozira na svoje zastopnike v deželnem in drž. zboru in se nadeja od njih, da bodo na obeh krajih glasno in krepko povzdignili svoj glas za pravice Slovencev pred sodnijo. — To pričakujemo in tirjamo tudi mi od njih. — Druga nič manj važna zadeva pa so naše narodne ljudske šole. — Deželni zbor Goriški je storil že mnogo korakov, da bi postale narodne naše srednje šole; naš poslanec Coronini se je v lepem govoru tudi v državnem zboru potegnil za narodne šole in da jih italijansko in slovensko ljudstvo na Goriškem želi, dokaz so bile mnoge deputacije, mnoge adrese, katere je dobil grof Goronini zaradi njegovega govora in to iz vseh krajev dežele; a ministerstvo je na vse to odgovorilo ne samo s posmehom, nego je zecelo še hujše gerinizirati naše srednje šole in neka visoka osoba, ki sedi vsled vladnega upliva v goriškem zboru na italijanski strani, se je že dvakrat izrazila, da v Gorici ne dobimo nikoli narodnih srednjih šol. — A kaj še to; vlada si celó prizadeva našo ljudsko šolo ponemčiti: tolminski okr. šolski svet in najbrže tudi kak drugi je že poslal okrožnico učiteljem, v kateri obljubuje nagrado onim učiteljem, ki bodo uspešno podučevali nemščino na ljudski šoli. — To je menda prvi korak; ko bi ministerstvo, ki ima zadosti denara za germanizatorične namene, za narodne šole in za druge če tudi materialne potrebe pa mu ga zmerom primanjkuje, vidilo, da ima ta korak kaj uspeha, pa bi naenkrat nam na vrat obesilo zopet nemško ljudsko šolo in naši otroci bi morali zopet znanega osla iz šole domu nositi.

Pa nedejamo se od naših učiteljev, ki so večinom prav dobri narodnjaki in tudi, kakor dobro vemo, poznajo dobro čudne namene ministerstva, da ne bodo prodajali svojega naroda za Štremajerjevo groše, če tudi nijso bogatini, kajti tako dejanje ponižalo bi jih v očeh naroda in omikanega sveta. — V očigled tako očitnem namenom sedajnega ministerstva je gotovo tudi dolžnost, sveta dolžnost vsih naših poslancev, da ne samo stavijo interpelacije, na katere ministri navadno odgovarjajo v orakeljski obliki, ampak da javno in jasno protestujejo. — Nič bolj lahko ne boče, kakor to, da se v tem obziru doseže popolna edinstvo mej italijanskimi in slovenskimi poslanci, kajti bolj nego simpatija, odločuje v tem slučaju skupna nevarnost.

Vlada je začela res prav energično pritiskati nas Slovence, pa to nič ne stori; ne strašimo se tega, delajmo resno za naš napredek in ne obupajmo, kajti pravica in resnica bo gotovo zmagala, ker načela tistih mož, ki denes zvonce nosijo, so taka, da se morajo preživeti in to poprej, nego bi kedo mislil. — Za Slovence pa je skoro ta šola prav dobra; le kruto po njih, pa bo enkrat nehal nesrečni partikularizem, ker zgodovina Italije in Nemčije nas uči, da k edinstvu največ nasprotniki in kruti sovražniki pripomorejo. — V tem obziru se nam tudi naši „à tout prix-Italijani“ dopadejo; oni menijo da bomo mi potrti, če nas psujejo in vse sredstva uporabljajo, da bi nas še celo s pomočjo vladnih organov, čez katere se sami radi pritožujejo, zatirali. Pa kaj jim bo to koristilo; sami ne bodo tako nič dosegli, nas pa bodo s tem le spodbujali k delu. — Mi jih poznamo te italijanske (?) liberalce, smo jih že večkrat popisali in vemo, koliko jim je treba zaupati. Ne rečemo, da se ne bomo več z njimi pogajali; ampak naši možje morajo ravnati z njimi po načelu: „Ti meni toliko, jez tebi toliko.“ — kajti gotovo bi bilo nepolitično, ko bi eni in drugi samo zaradi nakljubovanja postali orodje ustavovercev. — Odkar je bil Cesar v Gorici, je mesto menda prišlo sopeset na dober glas, kajti Italijani in Slovenci so tekmovali v dokazih lojalnosti. Kar se Slovencev tiče, je bilo zmerom tako, vendar pa so se nekaterim mestjanom očitali neavstrijske lastnosti, zatorej pa morajo biti naši državniki toliko bolj veseli naš srečnim prevratom. Zdaj pa je sopeset stopilo na površje neko prašanje, ki vtegne kaliti to spravo, namreč prašanje tajnika. — Liberalci in tudi nekateri klerikalci žele, da bi to mesto sopeset dobil bivši tajnik, g. F., temu nasprotuje vlada in vsi vladi vdani mestni očetje. Župan sam je nekda g. F. svetoval, da nazaj potegne svojo prošnjo, kar je zadnji tudi storil. A vsled tega nastal je „sunder“, „isonzo“ je pisal hud članek, da se vlada ne sme mešati v notranje mestne zadeve i. t. d. Liberalna stranka pa se jezi čez župana in je baje sklenila, da ga hoče vreči. — Pri večerajšnji seji mu je tudi večina mestnih očetov pokazala svoje mrzenje, ker je zavrgla mnogo predlogov župana glede tajništva in drugih in to prav ostentativno. Sliši se, da bo moral odstopiti, če nijma pretrde kože, ker klerikalcem je preliberalen, liberalcem prevladan, vladni stranki pa preneodločen. Glede tajništva pa se nekda sklenili mestni očetje, da se vsa reč izroči enemu odseku, da to službo drugače in boljše sistemizuje, da se po tem še enkrat razpiše. — Mi menimo, da bo vsled tajništva najbrže sopeset nastal prepri mej vlado in starešinstvom, kajti vlada bo ostro postopala, če se starešinstvo ne bo držalo vdobljenih migljčev. Pri zadnji

starešinstveni seji je bil tudi dež. glavar grof. Coronini sprejet kot častni mestjan, gledé na njegove zasluge za mesto.

Sicer nič posebnega, mrzlo vreme nas noče zapustiti; pa saj je tudi lani kesno začela spomlad in ko smo lani prav v tem času pisali, da bode dobra letna, smo jo vganili. Letos so v tem obziru enaki in še bolj-ši pogoji; torej še boljše letina, katere želimo in tudi silno potrebujemo.

Iz Sela 13. aprila 1875. Novejši časi tirjajo tudi od nas kmetov, da časnike prebiramo in vse osrčimo, kar je nam ali narodu koristno in da sami premišljujemo, kaj je prav in kaj ne. V Glasu na pr. čitamo marsikako okroglo pa tudi prav poredno; tako na priliko neki dopisnik iz braniške doline v predzadnjem "Glasu" v neki polemiki proti dopisniku iz Črniča v 12. listu "Soče" temu očita, da župana Leban v zvezde kuje in hudobno dostavlja, da večna nesreča, če ne bo on župan; po tem pa mu očita, da nij znal rabiti srenjske policije in nek korak v kmetijstvu, popalene senožeči itd. Z dopisnikom iz Črniča se vjemamo tudi mi in še dostavimo, da bivši župan Leban nij visoko učen, pač pa prav izveden v županskih zadevah, tako, da mu jih je prav malo kos. To pri nas ogromna večina ve in priznava. Da je temu tako, kaže dogodek, da je bil g. Leban, vkljub ustmenim in pisanim večkratnim odpo-vedbam, vendar 12. t. m. pri ožji volitvi pet izvoljen za župana. Pa on, mož beseda, nij hotel več prevzeti tega posla vkljub velikemu pregovarjanju in prošnjam nazočih starešinov. V tem obziru je tedaj pokazal dopisnik Glasov, da je pisal le za svojo jezo osobo. Nadalje pa moramo grajati tega dopisnika, ker uže zdaj govori ob ugodni volitvi in mu povedati, da dneva ne smemo hvaliti predno nastopi večer.

Kar se tiče slabe policije, moramo priznati, da v Selu je bila res slaba, toda ne po krivdi g. Lebana, ampak g. podžupana v Selu. Pa tudi ta nij kriv, da je bila zapaljena ona senožet v selskem oddelku, ker ne on, ne poljski čuvaj nijsta videla onega poredneža, ki je zapaljal senožet in nijsta mogla tedaj postopati. — Pa ta prikazen nij čudovita, ker to delajo neki "ferkolini" morda ravno od srenjske policije premalo nadzorovani; pa nadejati se je, da se jim pride do živega. Sicer pa se sliši, da je prejšnja leta sam lastnik onih senožeti poslal zaukazal zapaliti in sicer v zmislu kmetijskega napredka, češ, da seno bolje raste. Kar se pa tiče policije g. Lebana bodite prepričani, da je bil prav skrhav izvrševalec poljske policije in pravičen ter strog, kakor malokdo drugi. Da sopot preidemo k volitvi župana naj povemo, da se je brala g. Lebantu zadovoljnost na obrazu, ko se je enkrat znebil težkega večletnega jarma, ki mu je donasal dosti sitnosti, pa še več nehalnosti; pa vesel je bil tudi zato, ker je bil po tem skoro enoglasno izvoljen za župana g. Jožef Marmolja iz Sela, poštenjak, značajan mož in zaslужni podžupan prejšnjih dob; dasiravno nij posebno skren za narodno reč, ga vendar močno zanima napredek naroda, vsled česar se je nadejati, da bo podpiral narodno reč, posebno v novem delokrogu. Ginljiv trenutek pri volitvi je bil, ko je g. Leban blagodušno obljubil novemu županu, da ga bode kot sedajni starešina zne-rom podpiral v težavnem poslu, na kar se mu novi župan g. Marmolja zahvali z gorkimi besedami in si se-žeta v možate roke oba prav ginjena. Može svobodnjaki in značajni tako ravna, mej tem ko so si ničle zmerom nevoščljive, napete in se pri vsakem prevratu gledajo, ko psi in mačke, ker jim gre, ne za reč, ampak za osobo.

Več občanarjev.

Iz Mozirja na slov. Štajerju: dne 11. apr. Izv. dop. Znano je, da smo imeli do sedaj šolske postave tiskane le v nemškem jeziku. Ker sedijo pa v šolskih svetih tudi Slovenci, kateri ne umejo popolnoma nemškega jezika, bi bilo treba prav zelo tudi postave v Slovenskem jeziku. Te želje so se v tej zadevi tudi pri deželni skupščini v Gradci čule in živo potrebo čuti vsak učitelj, nekoliko za svojo osebo, največ pa za slovenske šolske svetovalec. Radi tega se je predsednik "Učiteljskega društva za slov. Štajer" gosp. Ivan Lavajne obrnil na c. kr. založbo šolskih knjig, da bi ona te postave za sloven-ske dežele v slovenskem jeziku izdala in odgovorilo se je prosilec, da se je prošnja slavnemu c. k. ministersterstvu predložila.

Priznavati moramo, da štajersko šolstvo vrlo na-preduje, kajti v dveh letih imamo 6 dvorazrednih, 10 trirazrednih in 2 štirirazredni šoli več, nego prej. Toda imamo sedaj 57 dvorazrednih, 22 trirazrednih in 9 čve-terorazrednih učilnic. Največji napredek je pa v tem; da se je v 2 letih število učiteljev za 40 pomnožilo.

Radi imenovanja učiteljev je sklenil graški mestni zbor prošnjo na deželni zbor, naj se imenovanje učiteljev vsakako mestnemu šolskemu svetu ne odvzame. Dobro! A tudi okraj. šols-svetom po deželi naj bi se ta važna pravica ne odvzela.

Štajerski deželni šolski nadzornik, g. Rožek je iz-dal "Schematismus der Volksschulen Steiermarks." To je tretji imenik štajerskih učiteljev. Cena temu imeniku je 50 kr.; čisti dobiček je namenjen podpori učiteljskih kandidatov. Ta imenik obsega okrajna šolska svetova-lstva, predsednike krajnih šolskih svetov, krajne šolske nadzornike ter vse učiteljstvo z dolanem rojstnem kra-

jem in letom. V tem imeniku smo našli, da je bilo lani javnih ljudskih šol na štajerskem 680, 100 šol je bilo dovoljenih, a ne popolnem organiziranih in vstanovljenih, privatnih šol vtegne tudi dosta nad 50 biti. U-čiteljskih društev navaja imenik 33, ki so združena, ra-zun 4, vsa pri štajerskem "Lehrerbundu".

Iz tega imenika je tudi uvidno, da ima zdaj sko-ro vsaka šola svojo učiteljico za ženska dela, ki je na-vadno nčiteljjeva supruga.

Ker je risanje tudi obligatni predmet v ljudski šo-li, tako je bilo štajerskim učiteljem priporočeno se po-prijeti "predlog za stigmografično risanje" od g. Jan. Kopšič-a učitelja v Gradci. Tudi drugim sosednim učiteljem te risanske predloge priporočujemo, kajti pre-dloge imajo tudi slovenski napis. Morebiti bode g. I. Kopšič, kateri je rodom Slovenec, vse slovenski tekst preskerbel. Tudi radi tega zaslužijo, da je Slovenski učitelj v šole uvedejo. Cena 1 do 10 številke je 7 kr. Cena 10., 11 in 12 št. je 10 kr. in 13. št. je 13 kr. Cena zvezka za vajo pak: 4. kr.

Konečno še nekaj za naše učitelje. Gospod Rado-slav Skoflek, nadučitelj na Vranskem in predsednik na-šega "savinskega učit. društva" je sestavil "pevske va-je za narodne šole" in jih poslal odboru "Učiteljskega društva za slovenski Štajer", da bi jih na svetlo dal. Odbor jih je poslal nekaterim izvedencem v presojo in jih bode skoro gotovo, ako stroški preveliki ne bodo, na dan spravil. Našim učiteljem jih tudi gorko priporoču-jemo, kajti g. Škofleka poznano kot muzikarja strokov-njaka.

Mozirski.

Politični pregled.

Cesar je zdaj v Dalmaciji in v Zadru je bil sprejem vkljub deževnemu vremenu prav velikansk; ljudstvo ga povsod entuzijastično pozdravlja; udele-žil se je Cesar v nedeljo ljudsko veselice na pro-stem polji blizu Zadra in je hodil od grupe do gru-pe, ter si vse običaje dalmatinskih Slovanov ogle-dal; da ga je ljudstvo pozdravljalo z gromvitimi živiočkici, se razumi samo po sebi.—Deželnemu od-boru in županu Zadarskemu je Cesar jako milostlji-vo odgovoril in obljubil, da bode po svoji moči skrbel za napredek in razvoj Dalmacije.—Zdaj Ce-sar potuje po notranji Dalmaciji in dalmatinski Slovani bodo imeli prilike dovolj z Cesarjem govoriti in ga prositi pomoči.—V Škadru se bode Cesarju predstavil turški paša, namestnik Bosnje in drugi turški dostojanstveniki, ki ga bodo pozdravljali v imenu Sultana; v Kotoru pa ga bode obiskal knez črnogorski.—Povsod po notranji Dalmaciji bodo Cesarja presrečno sprejeli, toda brez velikega pompa, da se Cesar sam prepriča velike revščine in zanemar-jenosti te dežele, ki bi bila lahko srečna in bogata.—V Pulji je bil Cesar kaj zadovoljen, posebno je po-hvalil pomorstvo in še pred odhodom je imenoval viceadmirala Bourgignona za admiral, katerega dostojanstva nij dozdej imel v Avstriji še noben po-morski poveljnik.—Drugim pomorskim poveljnikom pa je Cesar podelil visoke rede.—Koder hodi Ce-sar, povsod ga ljudstvo tako presrečno in radostno pozdravlja, da iz Cesarjevih izjav veje največa za-dovoljnost, kar nam more biti poročstvo, da bode vlada odslej morala več paziti na blagor južnih de-žel in da se bode začel tudi slovanski element na jugu v poštev jemati. Kačor se sliši pojde naš Ce-sar avgusta meseca za 14 dni v Galicijo.—Soditi je težko, kaj pomenijo vsa ta potovanja; a mnogi listi jim pripisujejo velike važnost in mnoge bodo-če preuredbe.—

Deželni zbori zdaj prav mirno derajo v odsekih, važnih razpravah interpelacij še nij bilo.—

Edino v tržaskem zboru je interpelloval vrli poslanec okolice, g. Nabergoj, župana, zakaj je žu-panstvo zapovedalo županom iz okolice, da Sloven-ci ne smejo poslati nobene deputacije Cesarju, ko je bil v Trstu in če je ta čuden ukaz prišel od župana, ali pa je bil zloraba kacega mestnega ura-dnika.—

Župan je obljubil, da bo reč preiskaval; a ta čin sam na sebi kaže, kako daleč so se pozabili tr-žaški lahoni v svoji strasti.—Vladi pa bi moral to biti sopot en dokaz več, da na obalah Adrije mora podpirati Slovanstvo.—Hrvatski sabor bode začel zborovati 20. t. m.

Zadnje dni so nemški časniki hudo rožljali se sabljo. V Belgiji je bil zatožen nek človek, da je pisal nekemu francoskemu škofu, da hoče umoriti Bismarka; a Belgijske sodnije so spoznale, da vsa ta stvar nij bila resna. Pa Bismark je vsled tega

začel pritiskati na Belgijo, da se je morala stvar še enkrat z novega začeti in zdaj se celo na Bel-gijo pritiska, da bi ustavo premenila.—Osabno posto-panje Bismarkovo je dalo povod diplomatskim no-tam in nemški novinarji so začeli trditi, da je za Belgijo Francoska in da se je mej Francosko, Italijo in Avstrijo sklopila zveza proti Nemški; še celo Bismarkovo glasilo, "Norddeutsche allgemeine Zei-tung", je obstala, da Francoska zastoj ne oborožu-je in da to oboroženje iznemiruje Nemčijo; a opo-reka to, kar so drugi listi pisali o zvezi Austro-Italjan-sko-Francoski.—Francozkilsti pa se iz teh izjav nor-ca delaje, češ da Francozje za zdaj še ne morejo misliti na nobeno vojsko. Iz vsega tega se lahko sodi, da se Nemčija strašno boji Francozov in da mora priti do velike vojske čez nekoliko let, dokler se nam-reč Francija popolnoma organizuje in si pridobi zanesljivih zaveznikov.—Nemški škofi so po-slali nemškemu cesarju prošnjo, naj bi ne potrdil postave, ki vstavlja škofom plačo, če so nepokor-ni vladi.—A cesar jim je po ministerstvu jako strogo odgovoril in jih spominjal na njihove drž. dolžnosti.—Kot daljni odgovor na to ulogo bode baje sledila še nova postava, ki razpušča vse klostre in kongregacije.

Turška vlada se je vdala zahtevam Črnogore gledé kaznovanja morilcev v Podgorici; dala je povelje, da se nad njimi izvrši obsodba.—Vidi se, da je Turčina uže jako boječ postal in da je z njegovo mogočnostjo pri kraju.—

Sliši se, da so bili Karliski uže sopot tepeni; na drugi strani pa je to gotovo, da so dobili Kar-listi na posodo 10 milijonov rubljev, katero posoji-lo se bo začelo v kratkem podpisovati pri Rotšildu Frankobrodu. Torej je škoda misliti, da bi bil uže kmalo konec homatij na Španjskem.

Narodno šolstvo na Primorskem

(po poročilu naučnega ministerstva.)

Po Primorskem. Da bi se primorsko šolstvo v smislu postave od 14. maja 1869 uravnalo in boljše napredovalo, ustanovilo se je v Trstu za administrativno ekonomične zadeve mesto administrativnega referen-ta, ter se v to svrha imenoval namestniški svetovalec. Tudi sedež deželnih šolskih nadzornikov za Istro in Go-ricio se je v Trst prestavil. Stanje primorskega šolstva sploh še ac zadostuje. Prvič manjka še stalnih učnih načrtov, drugič so se učitelji s tem, da so začeli pred-mete novih šolskih postav razlagati, nekoliko preneglji-li. Kakor pa kaže vspehi okrajnih učiteljskih konferenc, hrepené učitelji po večji omiki in po boljšem podučevanji v šoli.

Risanje se je še malo v šole vpeljalo, ker ga sta-reji učitelji zmožni nijso. V Trstu so za ta predmet in za petje po deklških šolah posebni učitelji postavljeni. Po slovenskih šolah na Goriškem se skoro povsod v petji podučuje, tako tudi po večrazrednih laških. Prosto životovanje je po mnogih šolah vpeljano.

V ženskih delih se je podučevalo samo po deklš-kih šolah, katerih pa po Goriškem skoro nij.

Šolska poslopja so po vsem slaba, kakor po Istri, tako i po Goriškem. Radi uboštva občin pa se tudi v prihodnje nij nadejati takih poslopij, ki bi vsaj nškoli-ko zadostovala. Še celo v Gorici, v mestu, manjka pro-storov za 600 za šolo ugodnih otrok.

Za okrajne učiteljske bukvarnice se po Istri bolje skrbi, nego po Goriškem. Šolsarske bukvarnice se še ustanovljujejo.

Otroški vrta so v Trstu in v Gorici. Šolsko obisko-vanje se bistveno ne zboljšuje. Zadržuje ga uboštvo in manjkanje delavcev. Boljše šolsko obiskovanje je bilo v Trstu, in v goriškem okraji, koder se je 6 novih šol ustanovilo. V tolimskem okraji je 8 šol za silo odpad-lo in vsled tega manjše število šoloobiskajočih.

Trst. Minolo leto sti se dve 5 razredni deklški šoli in ena 4razredna deklška šola za po en razred razširile. Bodoče šolsko leto se baje odpró 3 meščan-ske šole za dečke in tri za deklice.

Teh razredov v mestu je bilo 99, po okolici 23, vseh 122 razredov, kar je z ozirom na število za šolo vgodnih otrok premalo. Vse šole obiskajoče mladeži je bilo 8980. Za životovanje ima mesto svoje životovališče, Po okolici je bilo 5 šolskih vrtov.

Istra. Zadržki šolskemu napredku so z novima postavama od 30. m. l. 1874 po večjem odstranjeni. Za šolo ugodne mladeži je bilo 24.422, šolo obiskajo-čih otrok 12.224. V nadaljevalnem tečaju je bilo 15 učiteljev.

Po Goriškem je bilo 199 javnih šol, (50 šol za silo), in nekaj privatnih šol. Za šolo ugodnih otrok 30.064, šolo obiskujočih 16.073.

Šolsarskih bukvarnic je bilo 31, šolskih vrtov po goriškem okraji 4, po tolimskem 2, po sežanskem 4.

V nadaljevalno-izobraževalni tečaj je bilo 24 učiteljev (menda učiteljev?) laškega (! ? Ured.) dela pozvanih, kateri bodo pa skozi dve leti, t. j., o počitnicah v tečaju navzoči, da se temeljiteje izobrazijo. Na kmetijski šoli je bil kmetijski tečaj o počitnicah. Udeleževalo se ga je 38 učiteljev, 15 z Goriškega, 3 iz Trsta, 12 iz Istre, 2 iz Kranjskega in 6 iz Dalmacije.

Razne vesti.

(Cesarski darovi). Presv. cesar je o priliki svojega bivanja v Gorici velikodušno daroval 500 gl. za mestne reveže, 400 gl. zavodu gluhomeinim, 200 gl. zavodu zapuščenih dečkov, 200 gl. zavodu zapuščenih deklic in 200 gl. družbi dobrodušnih gospi. Bratoma Marizza je cesar podaril en prestan iz briljantov za umetno iz kandidate izdelan grad in mestnemu inženirju g. Bridigu eno zlato spono.

(Kz Nabrežine) se nam piše: Naš presvitli Cesar je šel 2. t. m. skoz Nabrežino; ko se je vlak ustavil na postaji, je Cesar precej stopil iz vlaka in govoril najprej z namestnikom baronom Pinom, po tem s sežanskim glavarjem, s sodnikom iz Komna. se stari županom nabrežinskim, g. Grudnom in z duhovcem iz Gorjanskega, s zadnjim govoril je po slovensko. Na postaji je bilo veliko ljudi iz vsega Krasa, nekateri so prišli po 5 ur daleč, po tem šolska mladež in godba iz Sv. Tilha, vsaka vas je stala pod svojo zastavo in kolodvor je bil tudi krasno okinčan. Ko je Cesar sopet stopil v vagon, je množico prijazno pozdravljal; videlo se mu je, da je bil jako zadovoljen. Ljudstvo pa mu je v enomer navdušeno klicalo „Živio“ in ko se je odpeljal, so začeli možnarji pocati, godba goditi in ogromni klici ljudstva so Cesarja spremljali še daleč čez postajo.

Priznali se mora, da je Nabrežinsko županstvo prav veliko storilo in Cesarja tako slavilo, kakor primerne malokje.—Slava vrlému županstvu!

(Minister Chlumetzky) je bil te dni na Krasu, da se je prepričal, kako napreduje pogozdovanje.

Ne vemo, če je bil zadovoljen; nekaj se je sicer storilo, pa če se ne bode vlada te reči bolj energično poprijela, bo treba še čakati, predno se pokaže kak uspeh.

(G. prof. Franco Pavie) dobil je te dni vabilo od ministerstva kmetijstva, da se kot izvedenec vdeleži shoda strokovnjakov za povzdigo živinoreje, ki bo 11. t. m. pričel svoje zborovanje na Dunaju.

(Preskušnje) za učitelje ljudskih in meščanskih šol se bodo začele 3. maja. Ponudniki naj vložijo svoje prošnje do 25. aprila pri c. k. izpraševalni komisiji v Gorici.

(Loterija na korist pribežališč) ubozih deklet v Gorici dovoljena z odpisom visokega c. kr. ministerstva denarstva od 22. februarja 1875 štev. 4416.

Naj nujna potreba je podpisano izpodbudila, da je tukaj v Gorici pribežališče in odgojevališče ubogim dekletom odprla.—Hotela je s tem je rešiti mnogih nevarnosti, poskerbiti za njih vero in poštenost, in napraviti iz njih dobre služabnice. Vsakdo lahko spozna, da ustanovljenje take hiše ni bilo lahko, in da je stalo veliko denara. Zdaj, hvala Bogu, je ta blagotvorni zavod ustanovljen in odprt, in ima tudi svojo prostorno lepo cerkev. Mnogo mladih rejek je uže vanj sprejetih, in njih število se lahko do sto povikša. Toda podpisana nima toliko premoženja, da bi mogla sama v okom priti vsem stroškom, ki se vedno naraščajo, zato je prisiljena se obrniti do blagodušnih človekoljubov, katerim je mar blagor človestva in svete vere, da ji po moči kaj pripomorejo.

Ona napravi tedaj, z odobrenjem tudi katoliške družbe Goriških gospej, loterijo ali srečkanje premij. Sveti oče Papež so to blago delo blagoslovili, in dve dragi darili v ta namen podariti blagovolili. Te dve darili in veliko drugih reči, se bodo dale tistim, katere zadene sreča. Podpisana misli, da jej ni treba več besed pristavljati, da priporoči to stvar, ker trdno upa, da jo bodo vsi dobri kristjani po svoji moči podpirali. Dobrotniki udobijo v svoji vesti, in v božjem blagoslovu, čegar zastava je papežev blagoslov, naj boljše povračilo.

V Gorici 5. januarja 1875

na praznik svetih treh Kraljev.

Matilde grofinja Coronini-Cronberg.

(Pozor trgovci?) Goriški municipij je izdal o-klic, vsled katerega morajo vsi trgovci brez razločka do 1. julija poslati vse tehtnice mestnemu uradu za metro in vago, da jih pregleda in uradno potrdi, da so rahljive po novi postavi. Kdor tega ne stori in se pri nje-mu najdejo po 1. juliju nepregledane tehtnice, bo kaznovan po postavi.

Tudi še enkrat opozorujemo trgovce, da se začno vaditi v novi meri in vagi, ker kmalo bo treba začeti.

(Zahvala.) Podpisan krajni šolski svet šteje si v čast zahvaliti se v imenu revnih otročičev, katerim je za potrebna šolska učila slavni čitalnični odbor v Tolminu poslal f. 16. Osebito zahvaluje se tudi čast. gg. gorišk-kim čitalničarjem, kateri so napravili besedo v Tolminu z blagim namenom, da bodo mogli tudi revni učenci uspešno vdeleževati se šolskega uka.

Krajni šolski svet v Volčah dne 11. aprila 1875.

Podpredsednik Josip Pitamic.

(Phyloxera vastatrix, trtna uš) se je prikazala pri Selu blizu Črnič, tako se je govorilo po mestu.—Kmetovalci so uže bili vsi prestrašeni, na kar je glavavstvo in kmetijsko društvo precej poslalo komisijsko strokovnjakov na mesto in ta komisija se je prepričala, kakor nam piše tajnik omenjenega društva, da oni merčes, ki se nahaja na trtah pri Selu, nij trtni uši še podoben ne in da torej se nij nič bati.—Vendar pa komisija ne ve, ali je mrčes nov in še nepoznan ali pa uže poznan. Mi smo uže pred 2 letoma govorili o tej živali in smo poslali eno tako trto nekemu strokovnjaku, a ta nam je odgovoril, da ta žival nij phyloxera in da tudi trti ne škoduje, kakor phyloxera ter se tudi tako hitro ne množi.—

Cudno pa je vendar, da so ta mrčes samo pri Selu zapazili in nikjer drugod.—„Kmetovalci“ bo gotovo o tej reči kaj več govorili; zatorej žalostuje za deves le ta malenkost v pomirjenje naših kmetov.—

(Razpis daril.) Odbor „glasbene matice“ je v seji 16. dne macedija odmenil sledeča darila, in sicer: I. 20 gl. v srebru za najboljšo zbirko narodnih pesni, to je iz naroda slovenskega nabranih napevov, katerih pa mora biti na številu najmanj deset. Zložene naj bodo četr-roglasno, ali pa enoglasno s spremljevanjem glasovira. Pri vsaki pesmici naj bo tudi zaznamovano, kje se je našla, kdo jo je nabralu pol in v katerih krajih je znana. Skrbeti je tudi zato, da se besede, to je vse kitice ene pesmi natančno spišejo. II. En cekin za skladbo, ki je primerna za Šmarnice, to je Marijna pesem, katera zna biti sestavljena ali za mešan zbor, ali samo-, dva- ali trospev s spremljevanjem orgel.—III. En cekin za cerkevno skladbo, katera služi pri sv. maši kot vloga za ofertorij.—IV. En cekin za cerkevno skladbo, ki je pripravna za kak večji praznik. n. pr. velikonočni, božični itd. O sestavi zadnjih dveh veljujo ista pravila, kakor pri drugi. Kompozicije morajo biti v lahkem, narodno cerkvenem duhu zložene, da jih lahko rabijo tudi v krajih, kjer se ne nahajajo posebno izurjene pevske moči. Besede morajo biti v slovenskem jeziku. Skladbe naj se pošljejo družbenemu tajniku gosp. Vojtehu Valenti do 31. maja t. l. brez podpisanega imena, katero naj se priloži v zapečatenem listku. Poslani rokopisi se ne bodo vračali.

(Pnevmatična pošta) 1. macedija je bila na Dunaju nova pošta za telegramme i pisma do 2 lotov teže otvorena, koja ne potrebuje niti konjov niti hlapona, nego ima za posredovalca i pospešitelja pisem zrak. Mar-sikteri si bode mislil, da to je nemogoče, a vendar je istina i kadar bode te vrste prečital, bode jemu gotovo one dvombe izginile; nova pošta je pa i kaj čudna prikazen, kajti od cele pošte ni najmanje videti, nego le slišati, sosebno po noči se čuje nekovo bučenje pol-nogami, kakor da bi divji lov pod zemljo dirjal—ali pak kadar imade kaki potres nastati. A vse prouzročuje vjeti v ozki cevi potisnjeni zrak—koji skuša se zopora opro-stiti, s tem da njegovemu oprostenju ovirajoče s pismi napolnjene pušče pred seboj prha, kakor divji mož lov-sko druhal; ta nova iznajdba je vstazovljena na podla-gi umetno napravljenega vetra—viharja ali orkana—koji se s tem privodi, da s zrak zgosti ali steniš kod se potrebuje. Cela pošta je, kakor vže navedeno, pod zemljo i sicer to 2½ palca široke železne cevi, „na pri-mer kakor so cevi za vodo ali plin“ v zemljo vložene i na svojih ustjah ali na postajah, kjer se pisma vloža-vajo i prijemlejo“, so te cevi, ktere na železnih mizah ležijo zadnjim koncam, kanonom koji se od zadaj ba-sajo podobne, da se zamorejo pušiče s pismami v cevi vložiti je višji del cevnege ustja tako načinjen, da se navzgor odpre.

Pušice v kojih se pisma shranjujejo ter potem v cevi vložijo se železne i na jednemu koncu z usnjatim pokrovom zaprte ter tako velike, da se zamore 20 pisem v vsako djati, 8 takih pušic se naenkrat odpoše i to se zove 1 train ali vlak.

A poglavitna stvar je: kako se napravlja vihar in kako njemu zavkazati stoj? Zato stoji na ustji ali po-stoji v kletu jedne hiše parostroj, stroj koji ima 6 at-mosfer ali konjskih sil. Ta stroj giblje kolo koje; s svo-jim kroženjem dviga dva droga navzgor i dolj. Jedni onih dveh drogov giba jedno kotlu podobno železno pumpo za zrak, koja atmosferični zrak nasesava i z ve-likanskim šumenjem stiska, drugi, ravno tako vstvanje-no pumpo, koja iz jedne ga, z eno cevjo v zvezi z njo pumpo ločebega cilindra zrak nasesava i ga potem izpuhti. Prva pumpa se zove stiskalna pumpa ali com-pressionspumpa, ona napolnuje z v nji zgoščenem zra-kom zadni železni cilindar, koji se stiskalna shranba Compressions—Reservoir imenuje. Drugi cilindar, iz kojega tako zvana praznota Vacuumpumpa zrak nase-sava, je praznota shranba ali Vacuumreservoir.

Tu imamo tedaj dve posodi v jedni zgoščeni a v drugi potanjšeni ali izredjeni zrak, cevi končajo v te posode; z jedno zahlopko „Ventil“ se odpre jedna ali druga posoda, kod je treba zgošenega ali izredjenega zraka v cevi spustiti. Če ima jedni train ali vlak odi-ti, tedaj ona cev, koja se ima rabiti, se z praznotocilin-drom izpumpa, zrak stanjši—potem vložijo se v cev pušiče z pismami i suče tako, da ustnjati pokrov odzad, kjer za pušico pride jedni železni piston, koji na ustnja-ti pokrov pritiska, praznote zahlopka se zapre i za-hlopka stiskalnice se odpre — s koje zadej stisnjeni zgoščeni zrak z vso silov cev puhti ter z brzosttjo vihar-ja pismopušice pred seboj naprej goni do prejemne postaje—tu je sopet zahlopka, koja se otvori, da se zrak izpuhti i potem pušice iz cevi vzamejo. Vsakih 10 minut si sledijo vlak. V Berlinu, Londonu, Parizu imajo take pošte vže nekaj let. Kjer je za take vele mesta to potrebna stvar, je prav da se i na Dunaju vpelja to novost—da se pak ta novost, koja edino le Dunajčanom na dobro i v korist pride, z državnimi stroški baje z grošami davkoplačevalcev vstanovljuje—to je pak zopet kaj družega, ali je to prav ali neprav, to naj vsak davkoplačevalec sam premišljuje.

JAVNO ZAHVALO

izrekujem blagorodnemu gospodu Aleksiju Raf. dr. Rojcu za njegovo požrtovalno skrb v moji hudi bolezni, ktere me je srečno rešil.

Tomin dne 11. aprila 1875.

Josef Pitamic,

Razprodaja po vsaki ceni!

Od p o n d e l j k a naprej bo javna razprodaja vsega blaga konkurzne masse

C. SOCHAR-jeve

v poprejšnji njegovi prodajalnici na Trav-niku. — Prodajale se bodo razne knjige šolske in druge, po tem trgovske knjige, papir in druge razne priprave za šole, urade, za risanje i. t. d. vse po vsaki še tako **nizki ceni.**

Oznanilo.

Gospa B Kogl kupševalka z cerkvenim blagom v Ljubljani, bo meseca aprila potovala po Goriškem okraji in na prodaj stavila pr. č. duhovščini po primerno nizki ceni izbrano lepe cerkvene o p r a v e.

To pr. č. duhovščini na znanje daje in se ponižno priporoča.

B. Kogl.

Med. in Chir.

D. MARTIN KERSOVANI

magister porodničarstva,

ki se je, iz Gradca prišedši, v G o r i c i naselil, se p. n. občinstvu priporoča, ter javlja, da bode zdravil na domu vsak dan od 10. do 12 predpoludne. Stanuje: na starem trgu št. 29-tikoma velike cerkve.